

AIKUISKOULUTUS VERKOSSA

Aikuiskoulutus verkossa sisältää kolme asiakokonaisuutta: aikuisen, koulutuksen ja verkon. Verkkokoulutuksesta puhuttaessa on painokkaammin puhuttu verkosta, sitten koulutuksesta ja ehkäpä vähiten aikuisten oppimisesta. Tarkastelen tässä kolumnissa aikuista oppijana, koulutusta toimintakulttuurina ja verkkoa oppimisympäristönä.

JANNE MATIKAINEN

Verkko-opetusta koskevassa keskustelussa viitataan hanakasti oppimisteorioihin, etupäässä konstruktivismiin ja sen tunnuslauseisiin. Aidon teoreettista ja syvällistä näkemystä aikuisen oppimisesta näkee sen sijaan harvemmin. Osasy tähän lienee se, että oppimista tarkastellaan osana tuotannon tehokkuutta eli miten oppiminen hyödyttää organisaatiota. Oppiminen on kuitenkin laaja ja monisäikeinen kaikille elämänalueille lonkeronsa ulottava ilmiö. Oliko aika nähdä oppiminen myös humanistisemmin eli itseisarvona sinänsä ja aikuisen elämän mielekkyyttä parantavana asiana?

Oppiminen on taitolaji: keskeisiä opiskelutaitoja ovat lukeminen, kirjoittaminen, kuunteleminen, ajattelu ja perustelu. Verkko-opiskelussa painottuu kirjoittaminen. Voidaankin kysyä, onko aikuisilla riittävä kirjoitustaito, jotta he voivat olla hyviä verkko-oppijoita? Kirjoitustaito on osittain sidoksissa koulutustasoon eli pidempään koulutetut ovat myös joutuneet kirjoittamaan enemmän. Entäpä ihmiset, jotka eivät elämässään juuri kirjoita - onko heillä edellytyksiä opiskella verkossa vai rajautuvatko he verkko-opiskelun ulkopuolelle? Opiskelutaitovaatimusten lisäksi verkko myös opettaa. Verkko-opiskelija oppii kirjoittamaan, hän oppii internet-maailman pelisäännöt, erityisesti verkko-oppija oppii olemaan henkisesti läsnä. Fyysisellä olinpaikalla ei ole niin väliä, kunhan verkkoyhteys on käytettävissä.

Kuten verkko-oppimisen konstruktivistis-henkistä julistusteksteistä olemme oppineet, oppiminen perustuu, erityisesti aikuisilla, aikaisempaan tietoon ja kokemukseen, jolloin uusi tieto rakentuu vanhan päälle. Toisaalta on myös varoitettu kokemuksen kaksiteräisyydestä. Kokemus voi olla sokeaa rutiinia, jolloin itse asiassa ei uuden oppimista tapahdu. Syvällinen ja reflektiivi-

nen oppiminen vaatii kokemuksen tutkimista ja kyseenalaistamista. Voidaankin kysyä, onko jokin väline, vaikkapa verkko, sovelias tämän tyyppisen oppimisen edistämiseen? Tällaista syvällistä oppimista tarvitaan esimerkiksi organisaatioiden muutosprosesseissa. Tällöin kiinnostavaa on se, voisiko verkko edistää oppimista vai onko todellisen muutoksen edellytyksenä kasvokkainen toiminta ja oppiminen?

Janne Matikainen

KOULUTUS TOIMINTAKULTTUURINA

Koulutus on hyvinkin vakiintunut instituutio, jopa niin vakiintunut, että sen muuttaminen on hyvin vaikeaa. Useissa tutkimuksissa on tullut esille koulutuksen ilmiömäinen muuttumattomuus. Koulutus on perustunut ja perustuu yhä enimmäkseen luokahuoneopetuksen malliin, jossa asiantuntija jakaa oppijoiden kannalta enemmän tai vähemmän tärkeää informaatiota.

Koulutuksen toimintakulttuurin pysyvyys tarkoittaa sitä, että organisaatioiden ja työyhteisöjen arkinen toiminta perustuu hyvin totuttuihin tapoihin. Tietoverkon koulutuskäytön kohdalla usein todetaan, että tämän vakiintuneen koulutuskulttuurin tulee muuttua tai että kulttuuri automaattisesti muuttuu. Väite tarkoittaa sitä, että verkko sinällään muuttaisi toimintakulttuuria. Itse en ole tällaisia muutoksia havainnut: lähinnä verkon koulutuskäyttö on sulautunut osaksi entistä toimintakulttuuria, tuoden siihen joitain lisä-

ulottuvuuksia, esimerkiksi uuden osaamisen ja kommunikointivälineiden muodossa.

Ihmetyksen aihe onkin, miksi koulutus on niin muuttumatonta? Vastausta voidaan hakea historiasta, koulujen suljetusta luonteesta jne. Todennäköisin vastaus löytyynee siitä, että koulutus on keskeinen yhteiskuntaa koossapitävä ja kulttuuria uusintava tekijä, jolloin on luontevaa, että koulutus itsessään ylläpitää yhteiskunnan perinteistä muotoa.

VERKKO OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

Oppimisympäristö määritellään paikaksi, tilaksi tai toimintakäytännöksi, joka edistää oppimista. Tämän määritelmän valossa verkkoa voidaan pitää oppimisympäristönä. Toisaalta verkko ei automaattisesti ole oppimista edistävä ympäristö. Tietomäärä, tai pikemminkin informaatiomäärä, on verkossa valtava. On kuitenkin naiivi ajatus, että tieto sinällään edistäisi oppimista tai peräti ymmärrystä ja viisautta. Kuten Hermann Hesse toteaa Siddharta-kirjassaan: ”Tietoja voi ilmoittaa toisille, mutta ei viisautta. Sen voi löytää, sen voi kokea, se voi kantaa löytäjänsä, sen avulla voi tehdä ihmeitä, mutta sitä ei voi sanoa, eikä opettaa.” Viisaus siis syntyy tiedon, kokemuksen ja moraalisen pohdinnan tuloksena. Verkko ei näitä tuo mukanaan, mutta verkon avulla näitä asioita voidaan edistää – tai pahimmillaan estää.

Verkkoympäristöjen keskeinen piirre ja etu on vuorovaikutteisuus. On kuitenkin huomattava, että verkko mahdollistaa nykypäivänä lähinnä kirjoitetun kommunikaation. Oppimisen tutkijat ovat tuoneet esille kirjoittamisen suotuisan vaikutuksen oppimiseen. Tähän lienee helppo yhtyä, sillä kirjoittaminen vaatii asioiden prosessointia ja ajattelua. On kuitenkin muistettava, että kirjoitetulla kommunikaatiolla voidaan oppia vain tietynlaisia asioita. Suuri osa arkisesta elämästämme perustuu myös suulliseen kommunikointiin, jolloin asioita olisi opittava myös sellaisessa kontekstissa, jossa on mahdollisuus suulliseen vuorovaikutukseen. On lukuisia ammatteja ja tilanteita, joissa on selviydyttävä suullisesti. Omat kokemukseni verkkovuorovaikutuksesta ovat sekä hyviä että huonoja. Onnistumisen kannalta olennaista on verkkovuorovaikutuksen asiayhteys ja tavoitteen selkeys.

Verkko koetaan velvoittavana. Esimerkkinä tästä on väitöskirjani aineisto, jota varten haastat-

telin yrittäjiä ja pk-yritysten henkilöstöä. Internetiä pidettiin hyvänä ja välttämättömänä asiana, vaikka sille ei löydetty järkeviä käyttötarkoituksia omassa yritystoiminnassa. Päätelin, että kyseessä on kulttuurinen normi tai asenne, joka pitää verkkoa kyseenalaistamattomana hyvänä. Tämä näkyy myös useissa koulutusorganisaatioissa, joissa on hankittu oppimisympäristöt tietämättä selkeää syytä. Ensin pitäisi analysoida tilanne: kuka verkko-oppimisympäristöä käyttää, mihin tarkoitukseen ja miksi? Näihin kysymyksiin löytyy taatusti hyviä vastauksia ja vasta tämän jälkeen kannattaa ostaa tekninen ympäristö. Kaikkeinhan verkko ei tietysti käy, vaikka olisi kuinka hyvä mielikuvitus, mutta moneen asiaan verkko tarjoaa kiinnostavan koulutusvälineen.

Parhaimmillaan verkkopohjainen oppimisympäristö voi tarjota mielekkäitä oppimisen areenoita ja kokemuksia. Tämä edellyttää tavoitteellista koulutuksen suunnittelua, jossa keskiöön nousee oppijoiden tarpeet ja motivaatio sekä tietysti opittava asia. Verkko on vain väline toteuttaa näitä asioita. Tässä mielessä esimerkiksi keskustelu oppimislustoista on tavallaan sivuraiteella kulkemista, sillä onnistunut verkkokoulutus on riippuvainen paljolti muusta kuin oppimislustaan kuuluvista asioista. Tietysti verkkoteknologian tulee toimia. Verkko on tavallaan reunaehto, joka teknisesti mahdollistaa koulutuksen. Oppimista ei kuitenkaan tapahdu verkossa, vaan ihmisissä. Huomion tulisi kohdistua ihmisiin verkko-oppijoina. Uskon, että aika on tähän kypsä, sillä verkkoympäristöt ovat sen verran kehittyneitä ja toimivia, ettei niistä periaatteessa tarvitse välittää. Jonkun pitää tietysti huolehtia verkoista, mutta kouluttajat ja opiskelijat voivat teknisen kikkailun sijaan jälleen keskittyä pääasiaan eli oppimiseen, opettamiseen ja ohjaamiseen.

Lisää Aikuiskoulutus verkossa -seminaarisarjassa.
www.studium.helsinki.fi

Anna-Maija Lämsä & Aila Säkkinen (2003) *Malli oppimistehtävistä verkkopohjaisessa ympäristössä* pohtii sitä, millainen voi mielekäs oppimistehtävä olla verkkopohjaisessa oppimisympäristössä. Lue NYT netistä ja painetussa muodossa myöhemmin. www.kansanvalistusseura.fi > Julkaisu > Aikuiskasvatus > Tärpejä nettilukijoille.